

gletejan y roncan, a estols, al seu entorn / ---», *Atl.* de 1867, vi, 68b (canviat en la versió definitiva per «que a rues pernabaten y jugan, a l'entorn»); de nou en el viii, 3b (també canviat en la versió de 1876).

Unglós 'ple d'ungles', l'emptra A. Bofarull «prop de Nàpols ab sa *unglosa* arpa li arrimà aquell una tremenda cosa» (*Orfaneta, DAG.*), Verdaguier, *Atl.* ix (*AlcM*). *Unglot* 'ungla del porc i dels altres animals de peu partit' [Lab. 1840; Verdaguier «de ta mare los sospits / --- si may t'ensenya les nafres / giras la cara y te'n rius, / si ab *unglots* de cuca fera / no les hi acabes d'obrir» (*Corpus de Sang*, 16c, 1866); Coromines «El sanguinyol els feia orinar sang, les punxes d'atzavara escampades per terra els arrencaven els *unglots* de les potes, i les queixalades dels llops els treien la poca sang que els restava» (*Presons*, 74); 'peça que en el teler mecànic fa moure el joc de picar' (*BDC* iv, 160).

Desunglar 'arrencar les ungles' [Lab. 1888; *DFa.*; «Tot lo dia m'he *desunglat* (=m'he cansat') collint olives»] (*Tort.*, *AlcM*).

CULTISMES: *Unguis*; *unguiculat*, *ungulat* [Labèrnia 1888]. *Onix*, pres del ll. *onyx*, -*ychis*, id., i aquest del gr. ὄνυξ, -*υχος*, 'ungla', 'ònix, pedra preciosa de color semblant al de l'ungla'; antigament es va dir *oníquel* (escrit *onichel*) en Lacav. 1696, i *oníq-* en Belvitges 1805, Lab. 1840; cf. francès ant. *onicle* (Ss. xii-xiii) i *onique*; *onichel* va amb a.-al. mj. *onichel*, bavar. *onichel* (Bossard, *FEW* vii, 357a); s'hi suggereix que fos degut al canvi de sufix per la influència d'*escarboncle*; cf. en it. ant. *onichino* (Ss. xiii-xiv), que prové de ὄνυχιος 'fet d'ònix'; és possible que el fr. ant. *onicle* fos d'un antic *onice per dissimilació; Du C. du *onichinum*, com a nom de metall, i en una llista de 1444 de pedres precioses suggereix la lliçó *onicleos* en lloc de *onycheos*, evidentment, però, a la vista del fr. ant. *onicle*.

CPR.: *Unglallarg* [Sagarra, *AlcM*]. *Unguligrad*, adj. *Onico-*, el primer element dels compostos amb el gr. ὄνυξ 'ungla', *onicoptosi* amb πτώσις 'caiguda', *onico-fagia* amb φαγία 'menjar', *onicomància* amb μαντεία 'endevinació'.

Panadis 'inflamació flemonosa al cap dels dits', de l'antic *panariç*, ja en 1492, Cauliach («Apostema fistular en los dits e de *panarici*», «De *panaris* ---», *AlcM*), que té paral·lels en cast. *panarizo* (c. 1335), port. *panariz*, fr. *panaris*, it. *panereccio*, per l'alteració (en part per ultracorrecció del canvi més freqüent -d->-r-, NTomás, *RFE* xviii, 395), però més aviat, o almenys també, per influència de la terminació més freqüent *-adis*; *panariç* per la seva banda prové del llatí tardà *PANARICIUM* (Apuleu; *CGL* iii, 206.58; Heraeus, *Die Sprache des Petronius*, p. 4), que per la seva banda és alteració (per la influència del sufix ll. vg. -*ARTICIUS*) del gr. παρωνύχιον id., compost de παρὰ 'a vora de' i ὄνυξ 'ungla'. És mot popular en gran part del domini (en Lab. 1840; Escrig 1851);³ la variant *palalis* (*DFgra*. 1840, segons *AlcM* és propia de Palma) i una variant vulgar *paradis* se sent en dial. or. i men. (*AlcM*), i fou oïda per JCorom. a Sant Pol de Mar (c. 1930).⁴

¹ *Ungula*, derivat d'*unguis* 'ungla', era sempre 'urpa' en llatí; en l'acc. de 'ungla' no apareix fins en Acta S. Cass. ep. Tudert, c. 8 (Compernass, *Glotta* vi, 165ss.) i en Isid. *Etym.* xi, 1, 72. — ² No és clar si es tracta d'un lapsus per *ungler*, com s'havia d'esperar; Sanelo que reproduceix CROs regularment escriu *ungèr* «uñero», però hi afegeix, a més, *unyer* «uñero», evident castellanisme; Escrig remet d'*unguer* a *unyer*, -o; MGadea accepta *unguer*, i fa remissió d'*unyer*; sembla que hi tenim una forma de compromís entre *ungler* i *unyer*, o bé *ungler* > *ungler > *unguer* (per dissimilació); recordem que la -r no és muda a Val., però trobem *unguer* també en Lab. 1840: copiat de CROs? — ³ Però notem els sinònims que en dóna el *DAG.*: *espitlla* (Campr.), *nai-xença* (Emp.), *rastella*, *aristol* (prov. de Lleida), i *cercadits*, *foc d'aigua*, *donzella* ultra la variant *panalis* (Mall.). — ⁴ Notem a més: *peramassat* 'sang-trait, equimosi' (Conflent, *AlcM*): potser d'una variant *panarès (cf. it. *panereccio*) > *paranès + -*ATUS* o -*ATTUS* > *paranessat, contaminat per l'expressió francesa *sang amassé* (cf. *sangtrait*)?

Unglada, *unglallarga*, *unglejar*, *ungler*, *unglera*, *unglet*, *ungleta*, *ungletejar*, *unglós*, *unglot*, V. *ungla* *Ungrés*, -*esa*, 'hongarès, -esa' [1507, Busa-Nebr.] *Unguary*, V. *enguary* (ANY) *Ungient*, *ungüentari*, *ungüenter*, V. *untar* *Unguer*, *unguiculat*, *unguis*, *ungulat*, *unguligrad*, V. *ungla* *Uniaxial*, V. *axial* (EIX) *Unible*, *únic*, *únicament*, V. *un* *Unicellular*, V. *cèl·lula* (CEL·LA) *Unicitat*, V. *un* *Unicolor*, V. *color* *Unicorn*, V. *corn* *Unidament*, *unificable*, *unificació*, *unificador*, *unificar*, V. *un* *Unifilar*, V. *fil* *Uniflor*, V. *flor* *Unifoliat*, V. *full* *Uniformable*, *uniformador*, *uniformar*, *uniforme*, *uniformement*, *uniformisme*, *uniformista*, *uniformitat*, V. *forma* *Unigènit*, V. *gendre* *Unilateral*, V. *lateral* *Unilingüe*, V. *llengua* *Unilateral*, V. *lletra* *Unilocular*, V. *lloc* *Uniment*, V. *un* *Uninominal*, V. *nom* *Unió*, *unionista*, V. *un* *Unipar*, V. *parir* *Unipartit*, V. *part* *Unipede*, V. *peu* *Unipersonal*, V. *persona* *Uniplanar*, V. *pla* *Unipolar*, V. *pol* *Unir*, *unis*, V. *un* *Unisexual*, V. *sexe* *Unison*, *unisonància*, *unisonant*, V. *so* *Unitari*, *unitarisme*, *unitat*, *unitiu*, V. *un* *Univalve*, V. *valva* *Univers*, *universal*, *universalisme*, *universalista*, *universalitat*, *universalització*, *universalitzar*, *universalment*, *universitari*, *universitat*, V. *vessar* *Univertell*, V. *vedell*

⁵⁰ UNIVOC, pres del llatí tardà *univōcus* 'que s'aplica a diferents coses en un sol i mateix sentit', compost amb *vocare* 'anomenar'. □ 1.ª doc.: fi S. xv (Cauliach, 1492; Egidi Romà, 1498).

DERIV.: *Univocació*; *univocament* [Cauliach, 1492];
⁵⁵ cf. *equivoc* (IGUAL).

Unqua (ant.), del ll. *unquam* 'algun cop': un ex. de *unqua no* 'mai no' en *Hom. Org.*, 1v15; i també en *CostTort.*, «Si ver no jutes --- *Unqua* més no torns alen» (ed. Oliver, 476); *AlcM* s. v. cita *unqua* d'un